

Hemhjälp i morgon: Gemenskap i stället för service

Claes Redler

Pensionärernas stora problem är idag den sociala isoleringen och som en följd av denna, ensamhet och sysslöshet. För att lösa dessa problem krävs att gemenskapen med människor ökar, anser Claes Redler, hemvårdsassistent inom Stockholms socialförvaltning. Därvid skulle den nuvarande hemhjälporganisationen kunna utnyttjas till att tillsammans med pensionärer och kanske även med andra människor inom hemvårdsdistriktet bygga upp en verksamhet, som successivt skulle kunna innebära en nertrappning av den sociala hemhjälpverksamheten i takt med att människorna själva inom bostadsområdet kan ge varandra trygghet och gemenskap.

Det finns idag 1 1/4 miljon människor över 65 år i Sverige. Fram till år 1990 beräknas denna siffra öka med ytterligare drygt 200 000. Samtidigt sker en förskjutning mot de högre åldrarna inom denna grupp.

Samhällets kostnader för den s k äldreomsorgen ökar stadigt. 1975 kostade den sociala hemhjälp kommunerna 1 435,3 miljoner kr. Denna siffra kan jämföras med 1965 års kostnad, som var 178 miljoner kr. (Siffrorna inkluderar även social hemhjälp till barnfamiljer, som dock är relativt blygsam i förhållande till den sociala hemhjälp för pensionärer).

Med detta som bakgrund kan man fråga sig: Kommer man att ha råd att bygga ut den nu-

Kommer man att ha råd att bygga ut den nuvarande hemhjälporganisationen i takt med det ökade antalet pensionärer?

varande hemhjälporganisationen i takt med det ökade antalet pensionärer? Är detta överhuvudtaget önskvärt? Finns det kanske andra lösningar?

Pensionärernas stora problem idag är den sociala isoleringen. I dagens effektiva industrisamhälle saknar pensionären en meningsfull roll. Detta är ett faktum som underströks av flera forskare under ett symposium i Stockholm om "Stress och åldrande" försommaren 1976.

Under de senaste 15—20 åren har pensionärernas sociala isolering ytterligare ökat. Som en följd av strukturomvandlingen har bostadsområden segregrats. Unga och gamla bor i ökad utsträckning på olika håll. Små kvartersbutiker har försvunnit.

Kontakten med barn, andra anhöriga och människor i det egna bostadsområdet har därmed minskat. När tex kvartersbutiken försvann innebär det inte bara att pensionären fick längre till den nya affären, det innebär också att den dagliga kontakten med affärsbiträdena och de övriga kunderna försvann.

När samhället gick in och övertog de funktioner som barn och grannar haft passiviserades pensionärerna. I kontakten med barnen hade pensionären haft en aktiv roll, tex att passa småbarnen, och i kontakten med grannen gav den ene trygghet åt den andre.

Vad samhället kunde erbjuda var service. Pensionären blev en passiv servicemottagare och förvandlades därmed till ett vårdobjekt.

Det är där vi står idag. Pensionärerna har förvandlats till ett problem som kostar pengar.

När samhället gick in och övertog de funktioner som barn och grannar haft passiviserades pensionärerna.

Pensionärer hjälper varandra

Men att pensionärerna inte behövs i produktionen i det här samhället, innebär inte att de saknar resurser.

För att bryta den kostnadsutveckling som hotar att stiga kommunerna över huvudet, men framförallt för att bryta pensionärernas sociala isolering, måste samhällets insatser för de äldre inriktas på att ta tillvara deras resurser.

Vad vore då naturligare än att utnyttja den väl utbyggda hemhjälsorganisationen. Konkret skulle detta kunna gå till på följande sätt: I stället för att bara ge individuell hjälp till enskilda pensionärer inriktas hemhjälspersonalens arbete på att tillsammans med pensionärer och kanske även med andra människor inom hemvårdsdistriktet bygga upp en verksamhet.

Först och främst krävs då en lokal. Denna blir ett centrum för verksamheten inom området. Det är viktigt att det inte blir en institutionslokal, utan att människorna inom bostadsområdet och hemvårdspersonalen själva har möjlighet att bestämma både inredning och verksamhet i denna lokal.

Hemvårdsbiträdena kan sedan börja arbeta i grupp. Detta grupparbete kan utformas så att exempelvis 5—6 hemvårdsbiträden har hand om ett antal trappuppgångar (alternativt villor). Inom detta område hjälper hemvårdsbiträdena de pensionärer som idag har hemhjälp. Men i biträdenas arbete ska också ingå att ta kontakt med övriga hyresgäster. Idag har ca 25 % av pensionärerna hemhjälp. Om man beräknar att ca 10 % dessutom är på institution, finns det alltså 65 % kvar. Av dessa är många ensamma och sysslösa, något som påskyndar deras eget behov av hemhjälp. Men istället för att ganska snart bli en belastning för samhället, skulle dessa kunna vara en resurs. En sådan pensionär skulle kunna hjälpa en annan pensionär. Det kan börja med inköp av eftermiddagstidningen och så småningom utvecklas till en gemenskap och trygghet för bägge pensionärerna. Det är just dessa grannkontakter som hemhjälspersonalen skulle kunna initiera, om de blir ett öppet arbetande lag inom bostadsområdet.

Förslaget innebär alltså, att hemhjälspersonalen även i fortsättningen hjälper pensionärerna

När det gäller behovet av gemenskap och meningsfull sysselsättning är målet att dessa behov mer och mer skall tillfredsställas av människorna själva inom bostadsområdet.

med det praktiska. (Detta behov skulle dock kunna minska betydligt, eftersom det inte är statistiskt, skilt från pensionärernas sociala situation. En människa som är ensam och deprimerad mister ofta matlusten, vilket gör att krafterna avtar, vilket gör att behovet av hemhjälp ökar). När det gäller behovet av gemenskap och meningsfull sysselsättning är målet att dessa behov mer och mer ska tillfredsställas av människorna själva inom bostadsområdet. Professionella socialarbetare kan aldrig tillfredsställa de behoven. Men hemhjälspersonalen kan vara en startmotor och plocka fram den latent vilja till gemenskap som finns hos människorna.

Billigare för kommunerna

Pensionärernas stora problem är således idag den sociala isoleringen och som en följd av denna, ensamhet och sysslolöshet. Det är sociala och mänskliga problem. För att lösa dessa krävs att gemenskapen mellan människor ökar. Ett konkret sätt att göra detta på är att utnyttja den hemhjälsorganisation som finns idag på det sätt som har beskrivits ovan. En sådan inriktning av verksamheten skulle successivt kunna innebära en nedtrappning av den sociala hemhjälsverksamheten i takt med att människorna själva inom bostadsområdet kan ge varandra trygghet och gemenskap. Det skulle kunna innebära en kostnadsminskning för kommunerna utan att pensionärernas situation försämrades. Alla krafter bör satsas på en sådan inriktning av verksamheten.

Alternativet är att man i ett alltmer pressat kostnadsläge tvingas rationalisera verksamheten mer och försöker lösa dessa mänskliga och sociala problem på teknisk väg genom trygghetslarm och kommunala telefonjourer. Vad den utvecklingen skulle få för sociala konsekvenser på något längre sikt är inte svårt att föreställa sig.